

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การพัฒนาคนต้องเริ่มในระดับพื้นฐาน ซึ่งการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ถือว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เนื่องจากเด็กก่อนประถมศึกษาที่มีอายุระหว่าง 3-5 ขวบ เป็นช่วงที่สามารถพัฒนาความพร้อมทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญาได้เต็มที่ หากไม่ได้รับการพัฒนาในช่วงนี้ จะมีผลในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อการเรียนรู้ในอนาคตซึ่งสอดคล้องกับมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 บัญญัติไว้ว่าการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนามนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย และจิตใจ สติปัญญาความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ.2546 : 5)

การศึกษาจึงเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งในชีวิตมนุษย์ ชีวิตที่ขาดการศึกษาจะตกอยู่ในวงจรของความยากไร้ ความลำเค็ญ ความไร้ประสิทธิภาพในการงาน การถูกเอารัดเอาเปรียบ ในภาพรวมบุคคลที่ไร้การศึกษาจะทำให้คนคือยาคูค่า สูญเสียสิทธิขั้นพื้นฐานที่มนุษย์พึงมี และสูญเสียคุณภาพแห่งชีวิต ณ ช่วงเวลาหนึ่งที่มนุษย์ควรจะได้รับ ในภาพรวมของสังคม สังคมใดที่ขาดหรือได้รับการศึกษาค่ำ สังคมนั้นจะตกอยู่ในวงจรแห่งความอ่อนแอ เพราะขาดความสามารถในการแก้ปัญหา (กระทรวงศึกษาธิการ. 2547 : 2) การให้การศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนามนุษย์ เพื่อเป็นกำลังสำคัญของชาติในอนาคต

การจัดการศึกษาปฐมวัยในประเทศไทย มีประวัติย้อนหลังตั้งแต่ก่อนมีการศึกษาในระบบโรงเรียน ถึงแม้ว่าการจัดการศึกษาปฐมวัยจะพัฒนาก้าวหน้าไปมากในปัจจุบัน แต่ก็มีเด็กเพียงบางส่วนเท่านั้นที่มีโอกาสได้รับการเตรียมความพร้อมในสถานศึกษาปฐมวัย ด้วยเหตุนี้สิ่งสำคัญในการจัดการศึกษาปฐมวัยในอนาคต คือ ความพยายามในการกระจายโอกาสทางการศึกษาแก่เด็กวัย 3-5 ปี กล่าวคือ เด็กไทยทุกคนควรมีโอกาสได้รับการเตรียมความพร้อมในสถานศึกษาปฐมวัยที่มีคุณภาพ ทั้งนี้โดยไม่คำนึงถึงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเด็ก นอกจากนี้คุณภาพของการจัดการศึกษาปฐมวัยก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่เราควรให้ความสนใจ ทั้งนี้เพราะสถานศึกษาปฐมวัยจำนวนมากเร่งให้เด็กอ่าน เขียนและคิดเลข โดยผ่านการทำ

แบบฝึกหัดมากกว่าการมุ่งพัฒนาเด็กอย่างเป็นองค์รวม โดยให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติจริงเพื่อช่วยเด็กพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ รวมทั้งการเรียนรู้ทักษะการเข้าสังคม การสื่อสารและการรับฟังผู้อื่น ดังนั้นการพัฒนามนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องเริ่มตั้งแต่ในครรภ์ ช่วงปฐมวัย และต่อเนื่องตลอดชีวิต เวลาที่สำคัญและจำเป็นที่สุดในการพัฒนาสมองคือ ในช่วง 5 ปีแรกของชีวิต และการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ที่ยั่งยืน และป้องกันปัญหาสังคมในระยะยาว จำเป็นต้องเริ่มพัฒนาตั้งแต่ปฐมวัย โดยเน้นให้ครอบครัวเป็นแกนหลักและชุมชนเป็นฐานที่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการพัฒนาเลี้ยงดูเด็กทุกชั้นตอน ตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปี (เด็กปฐมวัย) เป็นช่วงอายุที่มีอัตราของการพัฒนาการสูง ถ้าเด็กได้รับการเลี้ยงดูที่ดีและถูกต้องตามหลักจิตวิทยาและหลักวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เด็กก็จะพัฒนาได้เต็มศักยภาพ (นภนทร ชรรณวร. 2546 : 113) จะเห็นได้ว่าการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ไม่ว่าจะเป็นอดีตปัจจุบันหรืออนาคตก็ตาม ต้องคำนึงถึงพัฒนาการในทุกด้านของเด็ก กิจกรรมหรือการจัดประสบการณ์ ประกอบการเรียนการสอนต้องถือว่าผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญ ความต้องการของผู้เรียนก็เป็นอีกจุดหนึ่ง ที่ผู้สอนต้องตระหนักถึงความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อมและบริบทต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป การปลูกฝังค่านิยมของเยาวชนจะต้องยึดหลักการพัฒนาความรู้คู่คุณธรรม จริยธรรมเพื่อให้เป็นคนดี เป็นคนเก่งและสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น กระทรวงศึกษาจึงประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2546 แทนหลักสูตรก่อนประถมศึกษาพุทธศักราช 2540 เพื่อให้สถานศึกษาหรือสถาบันพัฒนาเด็กปฐมวัยทุกสังกัดนำหลักสูตรฉบับนี้ไปใช้ หลักสูตรดังกล่าวตั้งอยู่บนปรัชญาที่ว่า “การศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 5 ปี บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กแต่ละคนตามศักยภาพ ภายใต้บริบท สังคม-วัฒนธรรม ที่เด็กอาศัยอยู่ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม” (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 1-3)

จากความสำคัญของเด็กปฐมวัยและแนวการจัดการศึกษา โดยมีหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 การนำไปสู่การปฏิบัติในสถานศึกษาเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการหาแนวปฏิบัติและส่งเสริมให้การจัดการศึกษาปฐมวัยบรรลุผลให้มากที่สุด การมีแบบอย่างหรือต้นแบบที่ดีจะเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยได้ ดังนั้นจึงจัดให้มีศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2548 : 3) เพื่อเป็น

ต้นแบบให้โรงเรียนที่จัดการศึกษาปฐมวัย จากรายงานผลการดำเนินการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม ประจำปีการศึกษา 2548 จำนวน 281 โรงเรียน พบว่า ประสบปัญหาหลายประการ อาทิ ในด้านการจัดการบริหารการศึกษาระดับการศึกษาปฐมวัย ด้านสติปัญญาของเด็กอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ ขาดแคลนบุคลากรที่จบในสาขาปฐมวัย ด้านสื่อการเรียนการสอนไม่เพียงพอ อาคารสถานที่ไม่เพียงพอและคับแคบเกินไป ด้านการวัดผลไม่ได้กำหนดรูปแบบที่แน่นอน สถานศึกษาประสบปัญหาเรื่องขาดแคลนปัจจัยด้านการบริหาร โดยเฉพาะ บุคลากร และงบประมาณจำกัด (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1. 2549ข : 3) ซึ่งสถานศึกษาแต่ละแห่งนั้น ประสบปัญหามากน้อยแตกต่างกันไป

ดังนั้นเพื่อให้การจัดการศึกษาปฐมวัยสอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษา คือ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 จากสภาพปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นจากการจัดการศึกษาปฐมวัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม จึงได้ดำเนินงานโครงการศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบและศูนย์เด็กปฐมวัยเครือข่ายขึ้น โดยได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2548 ซึ่งมีโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการเป็นศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ จำนวน 13 โรงเรียน และโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการเป็นศูนย์เด็กปฐมวัยเครือข่าย จำนวน 13 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 26 โรงเรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นต้นแบบการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีคุณภาพ

จากสภาพการดำเนินงานการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม ประจำปีการศึกษา 2548 ที่กล่าวมาข้างต้นและจากที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม ได้ดำเนินงานโครงการศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบและศูนย์เด็กปฐมวัยเครือข่ายขึ้น ทำให้ผู้วิจัยในฐานะเป็นครูผู้สอนในระดับปฐมวัย มีความสนใจที่จะศึกษาสภาพปัญหาการบริหาร โรงเรียนที่จัดการศึกษาศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบและศูนย์เด็กปฐมวัยเครือข่าย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เพื่อนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาโรงเรียนที่จัดการศึกษาศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบและศูนย์เด็กปฐมวัยเครือข่าย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้เด็กได้รับการพัฒนาสูงสุดตามศักยภาพในทุกด้าน ตามหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการดำเนินงานในศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ และศูนย์เด็กปฐมวัยเครือข่าย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม ทั้งโดยรวมและรายด้าน
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับปัญหาการดำเนินงานในโรงเรียนที่จัดการศึกษาศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบและศูนย์เด็กปฐมวัยเครือข่าย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะในการดำเนินงานในศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ และศูนย์เด็กปฐมวัยเครือข่าย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม

สมมติฐานการวิจัย

โรงเรียนที่จัดการศึกษาศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ และศูนย์เด็กปฐมวัยเครือข่าย มีสภาพปัญหาในการดำเนินงานศูนย์เด็กปฐมวัยทั้ง โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาสภาพปัญหาการดำเนินงานในศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ และศูนย์เด็กปฐมวัยเครือข่าย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม ครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ขอบข่ายการบริหารจัดการศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบและศูนย์เด็กปฐมวัยเครือข่าย จำนวน 4 ด้าน (แนวดำเนินงานศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ, 2550 : 5) ดังนี้

1. ด้านการบริหารวิชาการ
2. ด้านการบริหารงบประมาณ
3. ด้านการบริหารงานบุคคล
4. ด้านการบริหารทั่วไป

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอนในระดับปฐมวัย ศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ และศูนย์เด็กปฐมวัยเครือข่าย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม ปีการศึกษา 2550 จำนวน 143 คน จาก 26 โรงเรียน แยกเป็นผู้บริหาร จำนวน 45 คน และครูผู้สอน จำนวน 98 คน

2. ตัวแปรที่ใช้ศึกษา

2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ประเภทของโรงเรียน แบ่งเป็น

2.1.1 โรงเรียนศูนย์ปฐมวัยต้นแบบ

2.1.2. โรงเรียนศูนย์ปฐมวัยเครือข่าย

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ปัญหาการดำเนินงานในศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ และศูนย์เด็กปฐมวัยเครือข่าย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 เขต 2 และเขต 3 แบ่งออกเป็น 4 ด้าน

2.2.1 ด้านการบริหารวิชาการ จำนวน 23 ข้อ

2.2.2 ด้านการบริหารงบประมาณ จำนวน 8 ข้อ

2.2.3 ด้านการบริหารงานบุคคล จำนวน 9 ข้อ

2.2.4 ด้านการบริหารงานบุคคล จำนวน 22 ข้อ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ปัญหาการบริหารโรงเรียน หมายถึง อุปสรรคและข้อขัดข้องใน 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงานบุคคล ที่ทำให้การบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนในศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ และศูนย์เด็กปฐมวัยเครือข่ายปฏิบัติงานไม่บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้

2. ศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการศึกษาปฐมวัยได้อย่างมีคุณภาพ มุ่งสนับสนุนเด็กทุกประเภท และเน้นการพัฒนาเด็กโดยองค์รวม รวมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ และศูนย์ประสานงานให้บริการทางวิชาการ เป็นแหล่งศึกษา วิจัย ทดลอง และพัฒนาการศึกษาปฐมวัย ให้เป็นที่ยอมรับของชุมชนและสังคม อำเภอละ 1 โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 เขต 2 และเขต 3

3. ศูนย์เด็กปฐมวัยเครือข่าย หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการศึกษาปฐมวัยซึ่งเป็นเครือข่ายของศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ เป็นสถานศึกษาที่จัดการศึกษาปฐมวัยได้อย่างมีคุณภาพ มุ่งสนับสนุนเด็กทุกประเภท และเน้นการพัฒนาเด็กโดยองค์รวม รวมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ และศูนย์ประสานงานให้บริการทางวิชาการ อำเภอละ 1 โรงเรียน เป็นแหล่งศึกษา วิจัย ทดลอง และพัฒนาการศึกษาปฐมวัย ให้เป็นที่ยอมรับของชุมชนและสังคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 เขต 2 และเขต 3

4. ผู้บริหาร หมายถึง บุคคลที่ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน
รองผู้อำนวยการโรงเรียน ที่รับผิดชอบในด้านการบริหารจัดการการศึกษาระดับปฐมวัยของ
ศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ ศูนย์เด็กปฐมวัยเครือข่าย อำเภอละ 2 โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษามหาสารคาม

5. ครูผู้สอนปฐมวัย หมายถึง ผู้ปฏิบัติการสอนและครูพี่เลี้ยงที่ทำการสอนระดับ
ปฐมวัยของศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบและศูนย์เด็กปฐมวัยเครือข่าย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามหาสารคาม

6. การจัดการศึกษาศูนย์เด็กปฐมวัย หมายถึง การให้การศึกษาเพื่อพัฒนาเด็ก
ตั้งแต่ 3-5 ปี บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดู การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อ
ธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กแต่ละคนตามศักยภาพ ภายใต้บริบทของสังคม วัฒนธรรมที่
เด็กอาศัยอยู่ ด้วยความรัก ความเอื้ออาทรและความเข้าใจ เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้
เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์โดยดำเนินการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ตาม
หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2546 ของสถานศึกษาของรัฐสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามหาสารคาม บรรลุตามวัตถุประสงค์ และการบริหารจัดการมีประสิทธิภาพ ทั้ง 4
ด้าน ประกอบด้วย

6.1 ด้านการบริหารวิชาการ

6.2 ด้านการบริหารงบประมาณ

6.3 ด้านการบริหารงานบุคคล

6.4 ด้านการบริหารทั่วไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม นำผลการศึกษาวิจัยไปใช้เป็น
ข้อเสนอเพื่อใช้เป็นแนวทางกำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาวิธีการดำเนินงานศูนย์เด็กปฐมวัย
ต้นแบบและศูนย์เด็กปฐมวัยเครือข่าย ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. ผู้บริหารโรงเรียน นำผลการศึกษาวิจัยไปใช้เป็นข้อเสนอในการดำเนินงาน
เพื่อพัฒนาศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบและศูนย์เด็กปฐมวัยเครือข่าย ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3. ครูผู้สอนในศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบและศูนย์เด็กปฐมวัยเครือข่ายนำผล
การศึกษาวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบและศูนย์เด็กปฐมวัย
เครือข่าย ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4. บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษาในสังกัดสถานศึกษาเอกชน นำผลการศึกษาไปปรับใช้สำหรับการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัย ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY